



De IAG–methodiek in de praktijk

Een onderzoek naar de mate waarin IAG programma getrouw wordt uitgevoerd

Annabet Jongkind, procesbegeleider Hulp aan Huis

Margriet Braun, associate lector Jeugd, Saxion

April 2018



Voorwoord

In dit rapport voor de Stuurgroep van het Landelijk Programma IAG staat beschreven hoe het onderzoek *“Doen we wat we schrijven en Schrijven wat we doen”* (Braun & Jongkind, 2017) tot stand gekomen is.

Centraal staat de vraag of de IAG methodiek wordt uitgevoerd zoals deze is beschreven in de methodiekbeschrijving (Van der Steege, Ligtermoet, Lekkerkerker & Van der Vliet, 2013). U leest wat de aanleiding voor het onderzoek was, hoe is samengewerkt met verschillende partijen, welke onderzoeksmethode is gekozen en hoe de vragenlijst is samengesteld. Ook leest u de resultaten van de studie. De resultaten kunnen worden gebruikt voor de aanpassing van de methodiekbeschrijving die is opgenomen in de databank van het NJI. Ook kunnen de resultaten aanleiding bieden voor het bijscholen van IAG professionals. De aanbevelingen van het rapport richten zich dan ook op deze twee onderwerpen: de methodiekbeschrijving en bijscholing.

Bij het onderzoek is door vele mensen uit het landelijk netwerk meegedacht en meegekeken.

Annabet Jongkind, procesbegeleider Hulp aan Huis

Margriet Braun, associate lector Jeugd, lectoraat Social Work Saxion

Enschede, April 2018

Samenvatting

In hoeverre wordt de IAG methodiek uitgevoerd zoals beschreven in de methodiekbeschrijving? Deze vraag staat centraal in het huidige onderzoek. Er is gekeken naar de mate waarin de kernelementen van de IAG worden toegepast in de dagelijkse praktijk. Deze kernelementen zijn: basishouding, fasering, randvoorwaarden, versterken van het netwerk, oplossingsgericht werken, systeemgericht werken en aanleren van vaardigheden.

In september 2017 hebben 192 IAG'ers uit Nederland een vragenlijst ingevuld met vragen over hun handelen met in gedachten een gezin waar ze IAG hebben toegepast. De respondenten werken in verschillende specialismen: GGZ, LVB en Jeugdzorg. Bijna alle respondenten zijn in bezit van een Post-Hbo diploma IAG.

Op basis van de data-analyse kan worden geconcludeerd dat de respondenten op programma getrouwe wijze vorm geven aan hun *basishouding*. Wel is er verbetering mogelijk in de verdeling van aandacht over krachten en problemen in het gezin. De nadruk ligt nu op de problemen. Alle hulpverleners passen systematisch de beginselen toe van *Systeemgericht* en *Oplossingsgericht werken* (met name "focussen op de gewenste toekomst" en "de meerzijdige partijdigheid" worden zeer breed ingezet).

De *fasering* van de IAG behandeling gebeurt niet methodiekgetrouw. Het gebruiken van vragenlijsten is geen gemeengoed en het aantal bezoeken in de veranderingsfase blijft achter.

IAG'ers doen hun best om mensen uit het netwerk te betrekken bij de behandeling, maar dit lukt nog niet voldoende. Wat betreft het *aanleren van vaardigheden* is een gemengd beeld te zien. Op het gebied van aanleren van opvoedvaardigheden en gedragsinstructies gebeurt dit methodiekgetrouw. Waar het gaat om het oefenen met nieuw gedrag en omgaan met gevoelens is verbetering mogelijk. Tenslotte blijkt dat de *randvoorwaarden* waarbinnen de IAG'ers hun werk verrichten, grote afwijkingen vertonen ten opzichte van de methodiekbeschrijving. Met name opvallend is dat de caseload hoger is.

Aanbevolen wordt om methodiek getrouwe uitvoering in de dagelijkse praktijk meer aandacht te geven. Dit kan door de huidige vragenlijst te integreren in de werkwijze, de methodiekbeschrijving onderdeel te maken van intervisie bijeenkomsten en door bijscholingsactiviteiten te organiseren om de deskundigheid van IAG'ers op peil te houden en te vergroten.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	1
Samenvatting	2
Inleiding	4
Methode	5
Resultaten	7
Conclusie	10
Discussie	10
Aanbevelingen	11
Literatuurlijst	13
BIJLAGE 1: IAG Vragenlijst	14
BIJLAGE 2: Scores op de kernelementen van IAG	17
BIJLAGE 3: Genoemde thema's om toe te voegen aan de methodiek	19

Inleiding

In januari 2016 werd door de participanten¹ van het Landelijk programma IAG een opdracht verstrekt aan de nog op te richten werkgroep "Programma getrouwe uitvoering". Deze opdracht was als volgt:

- a. Inventariseer de huidige stand van zaken m.b.t. het monitoren van uitkomsten;
- b. Wissel kennis en ervaring uit op dit gebied;
- c. Ontwikkel een werkwijze voor verspreiding en benutting van data;
- d. Zet een data bestand op;
- e. Ontwikkel een werkwijze voor meten en verbeteren: benutting van gegevens;
- f. Onderzoek hoe wijkteams de IAG-methodiek programma getrouw kunnen uitvoeren.

Binnen deze opdracht met meerdere onderdelen is focus aangebracht. De leden van de werkgroep hebben als startpunt gekozen om te kijken naar de mate waarin het landelijk programma IAG in de in 2013 beschreven methodiek² ook daadwerkelijk toegepast wordt in de praktijk. Dit is dan ook de onderzoeksvraag van de werkgroep. Hierbij werd als doel gesteld om de vraag op korte termijn te beantwoorden op een manier die niet die niet te belastend zou zijn voor de hulpverleners.

Na het samenstellen van de werkgroep bleek dat er vrijwel synchroon een landelijk onderzoek was gestart naar effectieve ondersteuning van multiprobleem gezinnen en gezinnen met zware opvoedproblemen (zie ZonMw (2018) voor informatie hierover. Gezien het verschil in looptijd en het verschil tussen de onderzoeksvragen, werd besloten om door te gaan op de ingeslagen weg.

Ondanks uitdagingen in de continuïteit in de samenstelling van de werkgroep, lukte het na wisseling van leden en leiding, om met de overgebleven actieve mensen een plan van aanpak te maken.

Het plan werd om een korte monitorlijst samen te stellen op basis van de Methodiek handleiding IAG met als doel het meten van de programma getrouwe uitvoering in Nederland. Deze lijst zou digitaal verspreid worden onder de participanten van het landelijk Programma in 2017.

De vragen die centraal staan zijn:

- In hoeverre worden de kernelementen van de IAG methodiek toegepast?
- Moet de methodiek beschrijving aangepast worden op basis van de praktijk?

¹ Participanten: Accare, Altra, Elker, Lindenhout, HAN, HU, Saxion, Mediant, Jarabee, Ambiq, JeugdGGZ, Trias, Vitree, 's Heerenloo, Karakter, DTZC, Intermetzo, Jeugdhulp Friesland, Kenter Jeugdhulp, Lijn 5, NHL, Parlan, Rading, Reik, Yorneo, Youke

Methode

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een kwantitatief design. Met behulp van een vragenlijst is in kaart gebracht in hoeverre IAG hulpverleners de kernelementen van IAG toepassen in hun hulpverlening aan gezinnen. De vragenlijst is gemaakt samen met een werkgroep bestaande uit IAG'ers, teamleiders en onderzoekers: een participatieve benadering is gebruikt. De werkgroep wisselde steeds van samenstelling: sommige IAG'ers zijn een enkele keer aangesloten, andere vaker.

Ontwikkeling meetinstrument

Als eerste is bepaald wat de kernelementen zijn van de IAG methodiek. Dit is gedaan op basis van de methodiekbeschrijving (Van der Steege et al., 2013). Met een groep onderzoekers en praktijkwerkers is de methodiek geanalyseerd en zijn de kernthema's vastgesteld. Vervolgens zijn de thema's geconcretiseerd in een aantal stellingen. Deze stellingen vormen de uiteindelijke items van de vragenlijst. De thema's en bijbehorende stellingen zijn in een conceptversie besproken met IAG'ers. Centraal stonden de vragen: herkennen jullie de thema's en stellingen? Missen er nog thema's en stellingen of kunnen er een aantal weg? Op basis van de input van de werkgroep is bijvoorbeeld nog een thema toegevoegd (leren van vaardigheden). De uiteindelijke thema's (en dus kernelementen van de IAG methodiek) van de vragenlijst zijn basishouding (8 items), fasering (7 items), randvoorwaarden (5 items), versterken netwerk (8 items), oplossingsgericht werken (6 items), systeemgericht werken (7 items), leren van vaardigheden (5 items).

Vragenlijst

De vragenlijst begint met een aantal achtergrond kenmerken van de respondent, zoals leeftijd, organisatie, of een IAG opleiding is gevolgd, hoe lang de persoon werkzaam is als IAG'er en wat de caseload is.

Vervolgens komen de items aan de orde van de centrale thema's van IAG. Een voorbeeld item van het thema basishouding is *Ik blijf doorgaan met zoeken naar motivatie, wanneer deze bij het gezin lijkt te ontbreken*. Een voorbeeld item van het thema versterken netwerk is *Ik zoek met het gezin naar mensen in hun netwerk die steunend kunnen zijn*. Een voorbeeld van een item van het thema oplossingsgericht werken is *Ik vraag naar wat eerder werkte bij mijn cliënten*. Bij de stellingen kon de respondent antwoorden op een 5-punt Likert scale lopend van (1) helemaal mee oneens tot (5) helemaal mee eens. Zie voor de volledige vragenlijst bijlage 1.

Na de stellingen volgen drie open vragen, (1) *maak je gebruik van technieken uit andere methodes, zo ja welke*, (2) *Zijn er nog andere acties die je inzet, maar die niet terugkwamen in de vragenlijst* en (3) *zijn er thema's die in je werk als IAG'er terugkomen, nog niet in de methodiekbeschrijving IAG staan en je wel graag zou terugvinden in de methodiek*. Tenslotte is ook open gevraagd naar wat de respondent vindt van de vragenlijst.

Procedure

Organisaties die aangesloten zijn bij het IAG platform, hebben hun IAG'ers gemaaild met de vraag om mee te doen aan het onderzoek. Bij de uitnodiging zat een link, waarmee directe toegang tot de vragenlijst werd verkregen. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 10 minuten. Bij de uitleg van de vragenlijst is aangegeven dat de vragenlijst twee doeleinden dient: voor de werker een manier om te kijken of hij of zij de kernelementen toepast, voor de werkgroep een manier om te bepalen of de

methodiek aangepast moet worden op basis van de praktijk van de IAG'er. De IAG'er is gevraagd: neem een gezin in gedachten waarbij je in de afrondende fase zit en waarbij jij vindt dat je de IAG methodiek hebt toegepast.

Respondenten

192 Respondenten hebben de vragenlijst ingevuld. Zij zijn werkzaam in verschillende sectoren: LVB (66), GGZ (16), Jeugdzorg (71), of een combinatie van deze sectoren (37). Als werkgever worden 22 organisaties genoemd. 178 Respondenten hebben een IAG opleiding succesvol afgerond. 129 Respondenten werken langer dan 5 jaar als IAG'er, 35 werken twee tot vijf jaar als IAG'er en 26 respondenten werken minder dan 2 jaar als IAG'er.

Data-analyse

De analyse van de vragenlijst beperkt zich tot beschrijvende statistiek en bestaat eruit te kijken hoe er gemiddeld gescoord wordt op de stellingen van de thema's. Om te kunnen stellen dat er programma-getrouw uitvoering wordt gegeven aan de IAG, zo is het uitgangspunt, zouden de gemiddelde scores niet onder de 4 moeten komen. Alleen dan immers worden de elementen toegepast. Per stelling is gekeken naar de gemiddelde score als ook naar de minimum score.

Ook is gekeken of de schalen betrouwbaar genoeg zijn om de stellingen samen te nemen. Dit blijkt het geval bij de schalen *oplossingsgericht werken* (alpha = .69), *systeem gericht werken* (alpha = .86), *netwerk versterken* (alpha = .80) en *aanleren van vaardigheden* (alpha = .70). Bij deze variabelen is ook gekeken naar de gemiddelden op thema niveau.

Resultaten

De zeven kernthema's

Over het geheel genomen liggen de gemiddelde scores op de stellingen rond de 4.

Bij het thema *Basishouding* wordt op zes van de zeven stellingen gemiddeld hoger dan de 4 gescoord. Dit is bijvoorbeeld de stelling *Ik heb begrip voor alle gezinsleden en hun rol in het gezin* ($M = 4.44$, $SD = .62$). Op de stelling *Het gezin bepaalt het tempo van de IAG behandeling* wordt gemiddeld 3.91 gescoord ($SD = .74$). Zie bijlage 2 voor de gemiddelden en minimum scores van alle stellingen. Op de stelling waarbij wordt gevraagd naar hoe de hulpverlener de aandacht verdeelt tussen problemen en krachten in een gezin, laat de score zien dat er meer aandacht uitgaat naar de problemen dan naar de krachten (68 versus 32 procent van de aandacht).

Bij het thema *Fasering* liggen de gemiddelden veelal onder de 4. Het gaat bij dit thema om het opdelen van het hulpverleningstraject in fasen, het stellen van doelen in de verschillende fasen en het afnemen van gestandaardiseerde vragenlijsten tijdens de startfase van een traject. Hierbij valt deze laatste op. Het afnemen van de vragenlijsten scoort gemiddeld een 3.52 ($SD = 1.43$). 75 Respondenten scoren een 3 of lager, 112 respondenten een 4 of hoger. Op de stelling *Tijdens de veranderfase kom ik 2x per week 1,5 uur in het gezin* geeft de helft van de respondenten aan, dat dit niet het geval is en dat zij minder uren in het gezin komen. In tabel 1 is te zien dat deze aantallen per sector verschillen.

Tabel 1

Resultaten stelling 'Tijdens de veranderfase kom ik 2x per week 1,5 uur in het gezin'.

	Ja	Nee, minder	Nee, meer	totaal
LVB	37	14	8	59
JZ	18	47	2	67
GGZ	12	3	0	15
LVB/GGZ	2	18	1	21
JZ/GGZ	4	4	0	8
Overig	1	0	0	1
	74	86	11	171

Op de stellingen uit het thema *Randvoorwaarden* wordt relatief laag gescoord. Specifiek op de stelling over de caseload. Volgens de methodiekbeschrijving zou deze 5 gezinnen moeten zijn bij een volledige werkweek. Op de stelling *Omgerekend naar een fulltime dienstverband is mijn caseload 5 gezinnen* wordt gemiddeld een 1.93 gescoord ($SD = 1.28$). Dit is ook te zien aan de open vraag aan het begin van de vragenlijst. Hier wordt gevraagd naar de caseload van de respondent. De antwoorden zijn hier niet eenduidig te interpreteren, omdat niet alle respondenten het aantal uur dat ze werken hebben ingevuld. Een derde van de respondenten begeleidt maximaal 5 gezinnen. Twee derde van de respondenten begeleidt meer dan 5 gezinnen, de antwoorden variëren hier van zes tot 16. De stelling over de individuele werkbegeleiding levert een diversiteit aan antwoorden op. Waar de methodiekbeschrijving aangeeft dat dit eens per 2 weken zou moeten plaatsvinden, geven slechts 26 respondenten aan dat dit ook zo is in de praktijk. 23 Respondenten hebben nooit individuele

werkbegeleiding, 3 wekelijks en de rest minder dan twee wekelijks. 72 respondenten hebben eens per 3-4 weken individuele werkbegeleiding. Op de stelling *Ik heb eens per twee weken casuïstiekbespreking in teamverband* wordt gemiddeld 3.66 ($SD = 1.56$) gescoord.

Bij het thema *Versterken netwerk* is te zien dat de gemiddelden rond de 4 liggen. Sommige stellingen scoren hoger, zoals *Ik zoek met het gezin naar mensen in hun netwerk die steunend kunnen zijn* ($M = 4.27$, $SD = .68$). Sommige stellingen scoren iets lager, zoals *Ik leer het gezin hoe ze hun netwerk kunnen onderhouden* ($M = 3.68$, $SD = .81$). Wanneer de stellingen worden samengenomen en op constructniveau wordt gekeken, is het gemiddelde 3.95 ($SD = .54$)

Bij veel items van het thema *Oplossingsgericht werken* ligt de gemiddelde score boven de 4. Bijvoorbeeld bij de stelling *Ik vraag naar wat eerder werkte bij mijn cliënten*, is de gemiddelde score 4.51 ($SD = .55$). Bij de stelling *Ik focus mij op de gewenste toekomst* is het gemiddelde 4.41 ($SD = .62$). Op constructniveau is het gemiddelde 4.22 ($SD = .46$)

Bij het thema *Systeemgericht werken* liggen de gemiddelden van alle stellingen boven de 4. *Ik heb een houding van meerzijdige partijdigheid* ($M = 4.49$, $SD = .54$). *Ik bespreek de veiligheid (tekenen van veiligheid) met het gezin* ($M = 4.39$, $SD = .62$). Wanneer de stellingen worden samengenomen en op constructniveau wordt gekeken, is het gemiddelde 4.34, $SD = .46$

Leren van vaardigheden is een thema waarop verschillend wordt gereageerd. Zo zijn er stellingen waar boven de 4 wordt gescoord, zoals bij *Ik heb ouders gedragsinstructies gegeven* ($M = 4.24$, $SD = .72$), maar er zijn er ook die lager dan de 4 scoren zoals bij *Ik heb een techniek gebruikt om uitleg te geven over gevoelens* ($M = 3.68$, $SD = 1.03$). Het gemiddelde van alle stellingen samengenomen, ligt op 3.99, $SD = .58$.

Tenslotte is gekeken naar het aantal respondenten dat op alle stellingen van een schaal minstens een 4 hebben gescoord. Hier springen de thema's *Basishouding* (113), *Oplossingsgericht werken* (129) en *Systeemgericht werken* (145) eruit. Ook is gekeken naar het aantal respondenten dat op alle items van een thema lager dan het middenpunt (3) van de schaal hebben gescoord. Hier is te zien dat dit alleen bij *Fasering* (33) een wat grotere groep respondenten is.

Open vragen

In de vragenlijst zijn ook open vragen opgenomen. Bij de vraag naar technieken uit andere methodes die worden toegepast, hebben 72 respondenten *ja* ingevuld en hier vervolgens toelichting op gegeven. Deze toelichting is enorm divers. Wel zijn er een aantal technieken die veelvuldig worden gebruikt. Zo geven 12 IAC'ers aan dat ze Competentiegericht werken. Acht respondenten noemen triple P, en ook acht respondenten noemen Video Home training. De ABC Methode (6), Ouderschap Blijft (4), Taal erbij (3), Geef me de Vijf (3), Kids Skills (3), PMTO (3) en psycho educatie worden ook genoemd.

Vervolgens is gevraagd naar thema's die nu niet in de methodiekbeschrijving terugkomen, maar die de respondent graag zou willen toevoegen. Hier hebben 56 respondenten *ja* ingevuld en een toelichting gegeven. Ook bij deze vraag zijn de antwoorden divers: trauma, (v)chtscheiding en multiculturele hulpverlening zijn het meest genoemd. We hebben de antwoorden ingedeeld in 4 groepen en een restcategorie. De groepen zijn: *gezinsrelatie* (zoals (v)chtscheiding, partnerrelatie, systeemtheoretische aspecten), *persoonlijke ontwikkeling* (zoals trauma, LVB, seksualiteit, verslaving kinderen), *opvoeding* (social media gebruik, opvoedingsvaardigheden), *methodische werkvormen*

(zoals e-hulp, gebruiken van groene omgeving, werken met beeldopnames en pictogrammen) en de *restcategorie*. De thema's zijn terug te vinden in bijlage 3.

Tenslotte is gevraagd naar feedback op de vragenlijst. Hier hebben 50 respondenten iets ingevuld. 10 hiervan hebben de ruimte gebruikt om toelichting te geven op hun antwoorden. 26 respondenten hebben positieve opmerkingen gemaakt over de vragenlijst zoals: "*complete lijst*", "*fijne vragenlijst*" en "*sommige interventies die ik in de vragenlijst zag staan, mag ik vaker gaan gebruiken*". 14 respondenten hebben op- of aanmerkingen gegeven op de vragenlijst zoals: "*Ik mis vragen over afstand en nabijheid*", "*Ik mis vragen over veiligheid en hoe je die in kaart kunt brengen*".

Conclusie

Op basis van de data kunnen we een antwoord geven op de onderzoeksvragen:

- In hoeverre worden de kernelementen van de IAG methodiek toegepast?
- Moet de methodiek beschrijving aangepast worden op basis van de praktijk?

We kunnen concluderen dat een belangrijk deel van de kernelementen zoals beschreven in de IAG methodiek worden toegepast in de praktijk, volgens de IAG'ers. Met name de elementen *Systeemgericht werken* en *Oplossingsgericht werken* zijn belangrijke pijlers onder het werk van de gezinshulpverleners IAG. De *basishouding*, *het versterken van het netwerk* en *het aanleren van vaardigheden* worden veelvuldig toegepast.

Er zijn concrete ideeën vanuit de IAG'ers over wat er in de methodiek mist. Er is behoefte aan uitbreiding van de methodiek en hiervoor zijn verschillende suggesties gegeven.

Daarnaast blijkt dat er in de praktijk op het gebied van *de Fasering* en *de Randvoorwaarden* enorme variatie is. Ook verschilt de praktijk hier flink van wat er in de methodiek beschreven staat. Hier valt te concluderen dat er op deze twee thema's geen sprake is van eenduidig methodisch handelen. De methodiekbeschrijving zal aangepast moeten worden aan de huidige tijd m.b.t. de *Randvoorwaarden*. Ten aanzien van de *Fasering* lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat bij sommige organisaties de IAG methodiek verwaterd is tot een AG-module met een te lage intensiteit.

Discussie

Fasering (intensiteit)

De verschillen in intensiteit tijdens de behandelfase duiden op verwatering van de IAG methodiek. Om de ambulante begeleiding intensief te noemen, moet ook werkelijk intensieve begeleiding worden geboden. Een van de kenmerken van IAG is immers, dat er een hoge intensiteit van begeleiding is, met name in de veranderfase. Dit is nu niet het geval. Om verandering te krijgen, is die intensiteit ook nodig. Het is aan IAG'ers en aan organisaties die IAG bieden om deze intensiteit ook werkelijk vorm te geven. Wanneer in de praktijk blijkt dat de intensiteit niet altijd nodig is, zou kunnen worden overwogen om een light versie van IAG te beschrijven. Deze zou op een andere, minder complexe, doelgroep gericht moeten zijn.

Een actiepoint hierbij die door de participantengroep zou moeten worden opgepakt is om te identificeren wat nodig is om deze specialistische methodiek te behouden en duidelijkheid te scheppen naar de gezinnen, de hulpverleners, de organisaties en de "buiten" wereld. Hier hoort bij dat aannemelijk wordt gemaakt dat een hoge intensiteit nodig is voor de doelgroep waar IAG zich op richt.

Randvoorwaarden

De verschillen in de geboden randvoorwaarden zijn erg groot. Toch zijn zij een kernelement van de methodiek: het houden van regelmatige casuïstiekbespreking, het hebben van een beperkte caseload, het zijn voorbeelden van die randvoorwaarden die nodig zijn geacht voor bieden voor kwalitatief goede hulp aan multiprobleem gezinnen. Er moet worden nagedacht over het belang van de randvoorwaarden, en wanneer dit belang onverminderd groot blijft, over de manier waarop deze kunnen worden vormgegeven. Hoe geef je ze een plaats in de methodiek?

Hierbij moet rekening worden gehouden met:

- De veranderende verantwoordelijkheden werkgever/werknemer;
- Lokale en organisatorische verschillen;
- Het spanningsveld tussen kwaliteitseisen en productiedruk.

Zelf rapportage

De resultaten van dit onderzoek zijn gebaseerd op zelf rapportage van de respondenten. De resultaten gaan dus over hoe IAG'ers hun eigen handelen beoordelen. Hierbij moet vanzelfsprekend de kanttekening worden geplaatst dat dit een minder valide manier is van meten dan bijvoorbeeld het uitvoeren van observaties. Ook de kant van de cliënten (hoe ervaren zij dat ze zijn ondersteund) is niet meegenomen in het huidige onderzoek.

Aanbevelingen

(Na) Scholing en monitoring:

Het is aan te bevelen om de vragenlijst in te ritsen in de werkwijze van teams. Door de vragenlijst als team in te vullen en te bespreken, wordt duidelijk waar het team staat. Wat gaat er goed? Wat zijn verbetermogelijkheden? Door hier bewust van te worden en op te reflecteren, kan worden gewerkt aan verbetering van de uitvoering. Dit draagt bij aan de eenduidigheid in werkwijze en aan de programma getrouwe uitvoering. De vragenlijst kan worden opgenomen als onderdeel van de vernieuwde methodiekbeschrijving. Zo kunnen hulpverleners eenvoudig een quick scan afnemen met betrekking tot hun eigen werkwijze.

Gebruik vragenlijsten

Om te stimuleren dat IAG'ers vragenlijsten laten invullen door gezinnen, is het aan te bevelen om deze vragenlijsten onderdeel te laten zijn van de werkbegeleiding. Het bespreken van de resultaten van de vragenlijst en het inzichtelijk maken van verschillen in scores op de lijsten die vooraf en achteraf zijn ingevuld, geven de IAG'er inzicht in de opbrengsten van de begeleiding. Simpel gezegd krijgt de IAG'er zo te weten of de hulp heeft gewerkt of niet. Deze directe feedback aan de hulpverlener maakt dat de vragenlijsten ook voor hem of haar van waarde zijn en niet alleen voor de afdeling kwaliteitszorg.

Bij- en nascholing

Het is aan te bevelen om bij- en nascholing te organiseren rond de IAG methodiek. Op specifieke onderdelen is behoefte aan bijscholing en ook zijn er verschillende thema's genoemd waar IAG'ers meer over willen weten. Een start zou kunnen worden gemaakt met bijscholing over het thema *versterken van het netwerk*. Daarna zijn mogelijke thema's: trauma, (v)rechtscheidingen en partnerrelaties.

Methodiekbeschrijving

Aanvullingen op de methodiek

Er wordt door de respondenten van de vragenlijst een groot aantal thema's aangedragen om te verwerken in de methodiekbeschrijving. Dit duidt erop dat de IAG'ers in hun werk met een enorme diversiteit aan problematiek in aanraking komen. Het strekt tot aanbeveling om een aantal van deze thema's inderdaad te verwerken in de IAG methodiek. De thema's zullen waarschijnlijk geen kernelementen van de IAG worden, maar wel kunnen ze worden beschreven als veel voorkomend in de gezinnen waar in wordt gewerkt. Het is de vraag of IAG'ers op al deze thema's zelf ondersteuning

moeten kunnen bieden, of dat ze goed moet weten waar expertise hierover te verkrijgen is/hoe kan worden bijgeschaald.

Om deze aanvullingen een goede plek te geven bij de methodiekbeschrijving, adviseren wij om een de methodiek in boekvorm uit te gaan geven. Aanvullend aan het boek zou een app kunnen worden ontwikkeld om de toegankelijk van de methodiek te vergroten.

Literatuurlijst

Braun, B.M., Jongkind, A.L. (2017). *Doen we wat we schrijven en schrijven we wat we doen?* Presentatie participantenoverleg IAG: Elk jaar bewezen beter, december 2017.

Van der Steege, M., Ligtermoet, I., Lekkerkerker, L. & Van der Vliet, E. (2013). *Methodiekhandleiding IAG*. Utrecht: NJI.

ZonMw (2018). *Op zoek naar een prototype voor de beste hulp aan gezinnen in nood*. Geraadpleegd op 11 april 2018, van <https://publicaties.zonmw.nl/consortia-effectiviteit-psychosociale-interventies-jeugd/consortium-multiprobleemgezinnen-en-zware-opvoedproblemen/>

Bijlage 1: IAG vragenlijst

Welkom bij deze IAG vragenlijst. Geweldig dat je 15 minuten wilt nemen om de lijst in te vullen!

De lijst is gemaakt door de werkgroep *Programma getrouwe uitvoering IAG*, onderdeel van het programma *IAG: Elk jaar bewezen beter*. Voor informatie hierover en over de vragenlijst: Margriet Braun (b.m.braun@saxion.nl) of Annabet Jongkind (al.jongkind@mediant.nl).

- De lijst is voor jou een middel om te bekijken of je de kern elementen uit de IAG methodiek toepast.
- De lijst is voor ons een manier om te bekijken of de IAG methodiekbeschrijving moet worden aangepast op basis van de praktijk van de IAG'er.

Neem bij het beantwoorden van de vragen een gezin in gedachten waarbij je in de afrondende fase zit en waarbij jij vindt dat je de IAG methodiek hebt toegepast.

Heb je en gezin in gedachten? Dan kun je beginnen met het reageren op de stellingen. De schaal loopt van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens).

Wat is je leeftijd?

Bij welke organisatie werk je?

In welk team werk je binnen je organisatie?

Hoe lang ben je al IAG'er?

- Minder dan 2 jaar
- 2 tot 5 jaar
- Langer dan 5 jaar

Heb je een IAG opleiding succesvol afgrond?

- Ja
- Nee

Waar heb je de IAG opleiding gevolgd? (Bij welke hogeschool?)

Wat is je caseload?

Basishouding

- Ik pas mijn gedrag (kleding, taalgebruik etc.) aan, aan de normen en waarden van het gezin
- Het gezin bepaalt het tempo van de IAG behandeling
- De doelen van de IAG behandeling zijn door het gezin aangedragen
- Ik kies ervoor om mijn gedachten over het gezin met hen te delen
- Ik heb begrip voor alle gezinsleden en hun rol in het gezin
- Ik blijf doorgaan met zoeken naar motivatie wanneer deze bij het gezin lijkt te ontbreken
- Wanneer onveiligheid een thema is in het gezin, heb ik voldoende deskundigheid om dit op een constructieve wijze te integreren in de behandeling

Verdeling tussen krachten en problemen

Geef op deze schaal aan hoe je tijdens de behandeling je aandacht verdeelt tussen de beschermende factoren (krachten) en risicofactoren (problemen) van het gezin

Schaal loopt van 0 (problemen) via 50 naar 100 (krachten).

Fasering

- Tijdens de IAG behandeling onderscheid ik drie verschillende fasen. Deze worden gemarkeerd door een evaluatiebespreking in het gezin
- Bij het begin van de behandeling is het met gezin afgesproken hoe lang deze gaat duren
- Ik ben begonnen met doelen stellen: wie wil wat bereiken en wanneer
- Ik heb de weg om de doelen te bereiken beschreven in start- behandel- en eindfase.
- Tijdens de startfase zijn gestandaardiseerde vragenlijsten ingevuld door de gezinsleden (denk hierbij aan CBCL, VG&O, SDQ, ...)
- Tijdens de veranderingsfase kwam ik 2x per week 1,5 uur in het gezin
 - Ja
 - Nee, minder dan dat
 - Nee, meer dan dat
 - Geef aan hoe vaak en hoe lang je bij het gezin kwam in de veranderingsfase
- Ik heb inzicht in welke instrumenten ik kan inzetten tijdens de verschillende fasen (ja/nee)

Randvoorwaarden

- Ik heb eens per twee weken een casuïstiekbespreking in teamverband
- Omgerekend naar een fulltime dienstverband is mijn caseload 5 gezinnen
- De agenda van het gezin is bepalend voor de afspraken en mijn bereikbaarheid
- De randvoorwaarden zoals geregeld in de organisatie, maken dat ik mijn werk goed kan doen
- Ik heb eens per twee weken individuele werkbegeleiding
 - Ja
 - Meer/minder, namelijk...

Versterken netwerk

- Ik zoek met mensen in het gezin naar mensen in hun netwerk die steunend kunnen zijn
- Tijdens de behandeling zijn mensen uit het netwerk van het gezin betrokken
- Ik leer het gezin hoe ze steun kunnen vragen
- Ik leer het gezin hoe ze hun sociaal netwerk kunnen onderhouden
- Ik leer het gezin hoe ze hun sociaal netwerk kunnen vergroten
- Samen met het gezin kijk ik welke maatschappelijke voorzieningen aansluiten bij hun wensen
- Het gezin is aanwezig bij overleg met andere professionals

Hulp in de eigen omgeving

- De gezinsgesprekken vinden plaats in de leefomgeving van het gezin

Oplossingsgericht werken

- Ik focus mij op de gewenste toekomst
- Ik help de cliënt te zoeken naar de positieve uitzonderingen op het probleem

- Ik hanteer de flowchart om te bepalen welk type klantrelatie er is
- Ik vraag naar wat eerder werkte bij mijn cliënten
- Ik richt mij op de interne en externe hulpbronnen bij mijn cliënt
- Ik hanteer de niet-weten houding in gezinsgesprekken

Stysteemgericht werken

- Ik heb een houding van meerzijdige partijdigheid
- ik focus op de bredere context van het gezin
- Ik voeg in in het gehele gezinssysteem
- Ik werk met tools die erop gericht zijn om de communicatie tussen de gezinsleden onderling te bevorderen
- Ik bespreek de veiligheid (tekenen van veiligheid) met het gezin
- Ik (her)formuleer de doelen samen met het gezin
- Ik zet cliënten aan tot het wederzijds geven van erkenning voor wat zij aan goede zorg hebben gegeven en/of gemist
- Als cliënten elkaar geen erkenning geven, geef ik deze zelf

Leren van vaardigheden

- Ik heb ouders gedragsinstructies gegeven
- Ik heb verschillende manieren ingezet om nieuw gedrag te oefenen (rollenspel, video dagboek, ..)
- Ik heb een techniek gebruikt om uitleg te geven over gevoelens (doos met gevoelens, smileys,..)
- Ik heb een techniek toegepast gericht op het beïnvloeden van gedachten (zoals helpende en storende gedachten)
- Ik heb een techniek toegepast gericht op het aanleren van vaardigheden

Open vragen

Maak je gebruik van technieken uit andere methodes? (Nee/Ja, namelijk..)

Zijn er nog andere acties die je inzet, maar die niet terugkwamen in de vragenlijst? (Nee/Ja, namelijk..)

Zijn er thema's die in je werk als IAG'er terugkomen, nog niet in de methodiekbeschrijving staan en je wel graag zou terugvinden in de methodiek?

Je bent aan het einde gekomen van de vragenlijst.

Wat vond je van de vragenlijst?

Missen er onderwerpen of zijn onderdelen overbodig?

Ook andere opmerkingen zijn welkom!!

[Open veld]

Bijlage 2: Scores op de kernelementen van IAG

Respondenten konden antwoord geven op een schaal lopend van 1 (helemaal mee oneens) tot 5 (helemaal mee eens). In de tabellen wordt de minimum score en de gemiddelde score weergegeven. De minimum score laat zien wat de laagst gegeven score door respondenten is. De hoogst gegeven score door respondenten is bij alle stellingen 5.

Basishouding

<i>Stelling</i>	Min	Mean
Ik pas mijn gedrag aan, aan de normen van het gezin	1	3.64
Het gezin bepaalt het tempo van de IAG behandeling	2	3.91
De doelen van de IAG behandeling zijn door het gezin aangedragen	3	4.18
Ik kies ervoor om mijn gedachten over het gezin met hen te delen	2	4.01
Ik heb begrip voor alle gezinsleden en hun rol in het gezin	2	4.44
Ik blijf doorgaan met zoeken naar motivatie wanneer deze bij het gezin lijkt te ontbreken	1	4.02
Wanneer onveiligheid een thema is in het gezin, heb ik voldoende deskundigheid om dit op een constructieve manier te integreren in de behandeling	1	4.10
De gezinsgesprekken vinden plaats in de leefomgeving van het gezin	1	4.73
<i>Verdeling aandacht tussen problemen (0) en krachten (100)</i>	<i>min 28</i>	<i>max 94</i>
		68.01

Fasering

<i>Stelling</i>	Min	Mean
Tijdens de IAG onderscheid ik 3 verschillende fasen. Deze worden gemarkeerd door een evaluatiebespreking met het gezin	1	3.59
Bij het begin van de behandeling is met het gezin besproken hoe lang deze gaat duren	1	3.91
Ik ben begonnen met doelen stellen: wie wil wat bereiken en wanneer	1	3.82
Ik heb de weg om de doelen te bereiken beschreven in start- behandel- en eindfase	1	3.42
Tijdens de startfase zijn gestandaardiseerde vragenlijsten ingevuld	1	3.52

Versterken netwerk

<i>Stelling</i>	Min	Mean
Ik zoek met het gezin naar mensen in hun netwerk die steunend kunnen zijn	2	4.27
Tijdens de behandeling zijn mensen uit het netwerk van het gezin betrokken	1	3.62
Ik leer het gezin hoe ze steun kunnen vragen	2	3.92
Ik leer het gezin hoe ze hun sociaal netwerk kunnen onderhouden	2	3.68
Ik leer het gezin hoe ze hun sociaal netwerk kunnen vergroten	1	3.82
Samen met het gezin kijk ik welke maatschappelijke voorzieningen aansluiten bij hun wensen	1	3.89
Het gezin is aanwezig bij overleg met andere betrokken professionals	1	4.43

Oplossingsgericht werken

<i>Stelling</i>	Min	Mean
Ik focus mij op de gewenste toekomst	1	4.41
Ik help de cliënt te zoeken naar de positieve uitzondering op het probleem	3	4.38
Ik hanteer de flowchart om te bepalen welk type klantrelatie er is	1	3.59
Ik vraag naar wat eerder werkte bij mijn cliënten	3	4.51
Ik richt mij op interne en externe hulpbronnen bij mijn cliënt	2	4.22
Ik hanteer de niet-weten houding in gezinsgesprekken	1	4.17

Systeemgericht werken

<i>Stelling</i>	Min	Mean
Ik heb een houding van meerzijdige partijdigheid	3	4.49
Ik focus op de bredere context van het gezin	2	4.42
Ik voeg in in het gehele gezinssysteem	2	4.32
Ik werk met tool die erop gericht zijn de communicatie tussen de gezinsleden te bevorderen	3	4.26
Ik bespreek de veiligheid (tekenen van veiligheid) met het gezin	3	4.39
Ik (her)formuleer de doelen samen met het gezin	3	4.45
Ik zet cliënten aan tot het wederzijds geven van erkenning voor wat zij aan goede zorg hebben gegeven en/of hebben gemist	2	4.14
Als cliënten elkaar geen erkenning kunnen geven, geef ik deze zelf	2	4.25

Leren van vaardigheden

<i>Stelling</i>	Min	Mean
Ik heb ouders gedragsinstructies gegeven	2	4.24
Ik heb verschillende manieren ingezet om nieuw gedrag te oefenen	1	3.79
Ik heb een techniek gebruikt om uitleg te geven over gevoelens	1	3.68
Ik heb een techniek toegepast gericht op het beïnvloeden van gedachten	1	3.98
Ik heb een techniek toegepast gericht op het aanleren van opvoedingsvaardigheden	2	4.27

Randvoorwaarden

<i>Stelling</i>	Min	Mean
De randvoorwaarden zoals geregeld in mijn organisatie, maken dat ik mijn werk goed kan doen	1	3.54
Ik heb eens per twee weken individuele werkbegeleiding	1 (max4)	3.57
Omgerekend naar een full time dienstverband is mijn caseload 5 gezinnen	1	1.93

Bijlage 3

Zijn er thema's die nog niet in de methodiekbeschrijving staan, maar je graag zou willen toevoegen?

De genoemde thema's zijn onder te verdelen in verschillende categorieën. Vermeld staat het aantal keer dat het thema is genoemd. Thema's zonder getal erachter, zijn 1x genoemd.

Gezinsrelaties

- (V)echtscheiding 7x
- Partnerrelatie 3x
- Systeemtheoretische aspecten 3x
- Een Taal Erbij 2x
- Huiselijk geweld

Persoonlijke ontwikkeling

- Trauma 8x
- LVB 3x
- Seksualiteit 3x
- Verslaving van kinderen 2x
- Hechting 2x
- Gedragsproblematiek
- Rouw

Opvoeding

- Social media-gebruik 3x
- (praktische) Opvoedingsvaardigheden belonen en straffen 2x

(Methodische) werkvormen

- Hulpverlening aan gezinnen met een andere culturele achtergrond 4x
- E-hulp 2x
- Gebruiken van groene omgeving
- Werken met beeldopnames en pictogrammen
- Muzische inzet
- NLP
- Competentieverricht werken
- Verbindend gezag, geweldloos verzet
- IAG reflectiemodel
- Sociale netwerkversterking
- RET

Overig

- Samenwerking met allerlei instanties (ook wijkteams) 3x
- NAH
- Bespreken ontwikkeling van kind
- Agressie
- Herhaling en opfriscursus
- Bouwstenen van Truus Bakker
- AZC
- Schulden